

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 10. února 2022 ve věci č. 32084/19 – *Al Alo proti Slovensku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že trestní řízení vedené proti stěžovateli nebylo spravedlivé dle čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy, neboť odsouzení stěžovatele bylo do značné míry založeno na výpovědi svědků, kteří nebyli dostupní pro hlavní líčení a které nemohl stěžovatel vyslechnout nebo dát vyslechnout v přípravném řízení.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel syrské státní příslušnosti byl v lednu 2017 s pomocí tlumočnicka vyslechnut v postavení osoby obviněné ze spoluorganizování nedovoleného překročení státní hranice. Byl zároveň informován, že jako svědkové budou vyslechnuti C a D. Tito svědkové připustili, že byli nelegálními migranty směřujícími do západní Evropy, k čemuž jim stěžovatel napomáhal. Stěžovatel ani žádný jeho zástupce těmto výslechům nebyl přítomen. Následujícího dne byl stěžovateli ustanoven obhájce. Podle protokolu ze svého výslechu si stěžovatel nepřál účastnit se vyšetřovacích úkonů včetně výslechů svědků. Výzvy v tomto ohledu směřovaly jeho obhájci.

Při hlavním líčení vyšel okresní soud z výpovědí C a D, důkazů od policistů A a B, výpovědí taxikáře, dalšího svědka, znalce a z listinných důkazů. V květnu 2017 shledal okresní soud stěžovatele vinným a uložil mu nepodmíněný trest odnětí svobody v délce pět let. Z rozsudku ani ze spisu nevyplývá, že by okresní soud podnikl kroky k vyslechnutí svědků C a D.

Ve svém odvolání stěžovatel tvrdil, že svědkové C a D nebyli před soudem vyslechnuti a že nelze vyloučit, že jsou nadále přítomni na území Slovenska. V dalších podáních stěžovatel poskytnul soudu adresy na svědka C v Rumunsku a svědka D v Dánsku a předložil jejich identifikační dokumenty jako žadatelů o azyl. V srpnu 2017 krajský soud odvolání stěžovatele zamítl. Podle něj byli svědkové C a D ze země vyhoštěni. Za těchto okolností bylo na obhajobě, aby prokázala, že mají oprávnění vstoupit na území Slovenska. Protože tak ale obhajoba neučinila, byli označeni za nedosažitelné. Jejich výpovědi však krajský soud vyhodnotil jako klíčové pro odsouzení stěžovatele.

Opravné prostředky stěžovatele k nejvyšším a ústavnímu soudu byly odmítnuty.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že mu nebyla poskytnuta právní pomoc v počátečním stadiu řízení a že jeho odsouzení bylo v zásadě založeno na výpovědích svědků C a D z přípravného řízení, k nimž se nemohl v hlavním líčení vyjádřit.

Obecné zásady týkající se použití usvědčující výpovědi nedostupného svědka jako důkazu v soudním řízení byly shrnuty ve věci *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011, § 119–147). Ve věci *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015, § 125–131) bylo upřesněno vymezení faktorů vyvažujících nemožnost obhajoby zpochybnit výpověď svědka v jeho přítomnosti. Jejich účelem by mělo být řádné vyhodnocení spolehlivosti takového důkazu. Ke zmíněným faktorům patří: (i) zda soudy přistupovaly k výpovědi nepřítomného svědka obezřetně a odůvodnily, nakolik takový důkaz považují za spolehlivý, (ii) zda byl při hlavním líčení reprodukován videozáznam výpovědi svědka z přípravného řízení, (iii) zda existovaly důkazy podporující výpověď nedostupného svědka, (iv) zda měla obhajoba možnost klást svědkovi otázky nepřímo, např. písemně, (v) zda měl stěžovatel či jeho obhájce možnost klást otázky svědkovi v přípravném řízení, (vi) zda dostal obžalovaný příležitost předložit soudu vlastní verzi událostí a zpochybnit hodnověrnost nepřítomného svědka.

Soud dále promítl vymezené obecné zásady do konkrétních skutkových okolností věci.

a) Zda existovaly dobré důvody pro připuštění výpovědi svědků z přípravného řízení

Účastníci řízení nezpochybňovali, že výpovědi svědků C a D z přípravného řízení byly připuštěny jako důkaz při hlavním líčení, jakkoli s tím stěžovatel vyjádřil nesouhlas a tito svědkové se hlavního líčení neúčastnili. Daný postup předvídal trestní řád za podmínky, že svědek dlouhodobě pobývá v cizině. Splnění této podmínky však musí být prokázáno na základě konkrétních okolností.

Krajský soud skutečně vysvětlil, že svědkové C a D byli v důsledku vyhoštění ze Slovenska nedosažitelní. Soud nicméně upozornil, že vnitrostátní soudy dospěly k tomuto závěru, přestože stěžovatel jim v průběhu odvolacího řízení poskytnul adresy svědků a jejich identifikační dokumenty. Krajský soud však konstatoval, že takový postup nepostačuje, protože je stěžovatelovou povinností prokázat, že by svědkům bylo umožněno vstoupit na území Slovenska.

Soud v této souvislosti dále upozornil, že takové rozložení důkazního břemene nemělo oporu ve slovenských právních předpisech ani v ustálené praxi. Vnitrostátní soudy také nijak nezkoumaly okolnosti vyhoštění svědků, což by jim umožnilo vyhodnotit, zda se nadále nemohou nacházet na území Slovenska. Rovněž nebyla přijata žádná opatření, která by stěžovateli umožnila svědky vyslechnout či nechat vyslechnout. Zde se nabízí např. prostředky justiční spolupráce v trestních věcech mezi zeměmi Evropské unie, kam patří všechny státy dotčené v projednávané věci.

Soud dospěl k závěru, že za těchto okolností a vzhledem ke konkrétním a přímým možnostem zajistit přítomnost svědků C a D při hlavním líčení se stěžovatelem a bez poskytnutí vysvětlení, proč nebyly tyto prostředky využity, neexistovaly dostatečné důvody, aby bylo možné připustit výpovědi svědků C a D z přípravného řízení namísto jejich osobní účasti v hlavním líčení.

b) Zda bylo stěžovatelovo odsouzení založeno výlučně či zejména na sporných výpovědích

Krajský soud shledal, že výpovědi svědků C a D byly klíčové pro stěžovatelovo odsouzení. Soud k tomu poznamenal, že ať už byly doplněny dalšími důkazy, nebo ne, je zřejmé, že nesly významnou váhu a jejich připuštění mohlo obhajobu znevýhodnit.

c) Zda byly k dispozici dostatečné vyvažující faktory

Soud vyšel ze skutečnosti, že stěžovatel byl předem informován o tom, že proběhne výslech svědků, a rozhodl se ho neúčastnit. Článek 6 Úmluvy přitom nikomu nebrání vzdát se dobrovolně záruk práva na spravedlivý proces, ať už výslovně či mlčky. Je proto na Soudu, aby vyhodnotil, nakolik bylo dané vzdání se práva doprovázeno minimálními zárukami. Dle judikatury Soudu musí být prokázáno, že při implicitním vzdání se práva mohl stěžovatel rozumně předvídat důsledky svého počínání (*Zachar a Čiorny proti Slovensku*, č. 29376/12 a 29384/12, rozsudek ze dne 21. července 2015, § 60 a 68). Soud podotkl, že nic nevypovídá o tom, že by se stěžovatel výslovně vzdal svého práva na výslech svědků. Informace v tomto ohledu mu byly podány prostřednictvím předtištěných formulářů s přepisem jeho vyjádření z přípravného řízení; nebyla mu však poskytnuta žádná individualizovaná rada o důsledcích jeho neúčasti při výslechu svědků. Toto selhání orgánů činných v trestním řízení bylo navíc umocněno dvěma dalšími skutečnostmi. Jednak si tyto orgány musely být vědomy, že příslušní svědkové nemusí být v pozdějších stadiích řízení dostupní. Jednak je stěžovatel uvědomil, že příliš nerozumí právním záležitostem. Ve světle uvedeného nelze dospět k závěru, že stěžovatel se implicitně a zcela vzdal svého práva vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě, zaručeného v čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Navíc, i kdyby tomu tak bylo, toto vzdání se nebylo doprovázeno minimálními zárukami odpovídajícím významu tohoto kroku. Soud zároveň připomenul, že i krajský soud považoval odůvodnění okresního soudu na hraně přezkoumatelnosti.

S ohledem na výše uvedené Soud učinil závěr, že bez přijatelných důvodů a bez dostatečných vyvažujících faktorů byl stěžovatel zbaven možnosti vyslechnout nebo dát vyslechnout svědky, jejichž výpovědi měly významnou váhu při jeho odsouzení. Řízení proti němu tudíž jako celek nebylo spravedlivé, čímž došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.